

Izbaja vsaki četrtek
in velja s poštnino vred
in v Mariboru z pošiljanjem
na dom
za celo leto . 3 fl.
" pol leta . 1 fl. 50 k.
" 1/4 . — fl. 80 k.
Brez pošiljanja na dom
za celo leto . 2 fl. 50 k.
" pol leta . 1 fl. 30 k.
" 1/4 . — fl. 62 k.
Posamezni listi se dobijo
pri knjigarju Novaku na
velikem trgu za 5 k.

SLOVENSKI

GOSPODAR.

Podučiven list za slovensko ljudstvo.

„Poduk v gospodarstvu bogati deželo.“

Naročnino sprejema vred-
ništvo v Mariboru.

Rokopisi se ne vračajo,
neplačani listi ne
prijemajo.

Oznaniila se prijemajo,
plača za vrstico je 10 k.
in za kolek 30 k.

Štv. 15.

V Mariboru 25. julija 1867.

Tečaj I.

Vabilo na naročbo.

Častiti gospodje, ki so bili naročeni samo za prvo pol-
letje in katerih naročnina je zatoraj že končana, so prošeni naj
se blagovolijo kmalu naročiti za drugo polletje. Nadalje pro-
simo tudi sploh vse rodoljube in prijatelje za duševno in
materialno podporo. — Novi naročniki še dobije vse
liste drugega polletja.

Potreba kmetijskih in realnih šol.

Zraven političnega življenja, katerega glavna pravila so
premenljiva, kakor jih okoliščine nanašajo in jih vodijo
osebe, stoji z enako pravico gospodarsko življenje, katero
vender tirja, da je bolj odkritosrčno obravnavamo, ker ima
potrebo stalnega v sebi, in je podlaga ljudskemu bogastvu,
duševnemu razvijanju in svobodi, — ker brez narodne
premožnosti svoboda ni mogoča. — Ono tirja tedaj
tudi pred vsim drugim poročstvo obstanka, da se politično
življenje z njim poravnava in mu garantira tiste pripomočke,
kteri je iz dosedanjega neugodnega stana izpeljejo. Mali
ogled v javnem, zlasti pa v gospodarskem življenju posve-
doči naše misli o važnosti gospodarstva, pokaže pa nam tudi
njeno sedanjo nevarnost, ker mu je glavni pogoj: kupčija,
obrtinja, kredit pokvarjen, celo uničen, in ker je mera dav-
kov, — tistih odstotkov, ktere vsaki državljan primerno k
državnemu gospodarstvu iz svojega čistega dohodka prikla-
dati mora, — prenapeta, ker v izvirni kapital ljudstva sega,
in tako rodovitnost, s tim pa trpežnost plačevanja davkov
oslabi. Vlada tedaj, ktera svojo nalogo spozna, da mora
pred vsim za obstanek močne države, za premožnost ljudstva
skrbeti, bi morala vzrokom slediti, kteri so zakrivilili, da je
gospodarstvo naše za potrebami časov zaostalo, namesto na-
predovalo, da še so naši, že tako siromašni znani izvirki
domače obrtnosti vsahnoli, da so na vnanjem sejmu naši
pridelki tako redki, in najdemo na domačem z večine tuje.
Da se pa ta nadleženi stan kakor naj prej pobiljša, mora se
skrbeti za izobraževanje ljudstva, prizadevati si za tisti po-
goj vsega napredka in razvitka premožnosti, brez ktere so
vsi poskusi brezuspešni, — t. j. zraven dobrih ljudskih šol,
na narodni podlagi, z domačim slov. jezikom
osnovane kmetijske, obrtnijske in realne sole,
kterih vravnava više sega, kakor mladež nektera leta brez
prida v tujih jezikih vaditi, kar še ne premore poti k višji
omiki pokazati. Kde imamo mi Slovenci do sedaj učilnice,
ktere za učeno, kakor za obrtno in kupčijsko izobraženost
skrbijo, in katerih se pri drugih narodih tako obilno nahaja?
Manjka nam tedaj na polju duševne in telesne koristi vsak
radosten napredek! Štajerski deželni odbor je res potrebo
spravidel *), da se realne in gospodarske šole vpeljati mo-
rajo. Ali da ta Štajerski odbor tako sebično in pristrano
le za nemški narod skrbi, in realne in kmetijske šole samo
za Gradec, Maribor, kteri se tudi bolje k Nemcem prišteva,
in za Judenburg! predlaga, da se z velikim veseljem po
svetu kriči, da tudi v tem pitanju nas Slovence z prazno
žlico napititi misli, to se nam jako čudno zdeti mora. Kde
tu pravica ostane, naj se tisti prašajo, kteri zraven nemškega
tudi slovenski narod zastopajo; naj se prašajo, ali s tim, da

spodnjemu Štajerju in njegovim slovenskim prebivalcem njih
pravice kratijo, celi deželi, ja celi državi ne škodijo. Kteri
nasprotni vzroki je zadržavajo? ali se upirajo na nerodo-
vitno zemljo, na nezmožne prebivalce? Ali ni ravno južna
štajerska dežela zemlja za najdaljši napredek v umnem gos-
podarstvu naj bolj sposobna? Ozrimo se samo v deželo, v
kteri živa priča za nas govori, in postavimo našim žitnim
poljem, sadunosnemu hribovju, rodovitnim vinskim goricam in
dobremu podnebju Švajcarske bregove na stran, kder v
dolinah vlada italjska vročina, na višinah sibirski zima; kder
polja ne poznajo, in v obče njihova dežela ravno razvitku
obrtnosti ni naj bolj ugodna. Nikder ne producira zemlja
neizdelane snove za svoje fabrike, vender so obrtne švaj-
carske fabrike pri dobri tehniški omiki, pri svoji trdni volji
zmagale in si pot utrle na vse sejme zemlje, tako da se
lahko oni v obrtniji z Nemško, Francozko, Angleško merijo,
v nekterem je celo prekosijo. Sili nas tedaj to k žalostnemu
priznanju, koliko krivico nam delajo, da nam samoupravo
kratijo, ali pa toto, kolikor je imamo, deželni odbor tako na-
peno za nas rabi. Vzrok temu je vladateljnost Nemcev, ktere
so se na političnem polju tako črez nas navadili, in ktera
tako daleč ide, da tudi v naše gospodarsko življenje sega,
in nam izvire zadelduje, kteri bi nam bogastvo in s tem svo-
bodo prinesli mogli. Ali ta skrivnost meri na to, da se
nemška rodovitnost krepi in množi, naša pa slabi in vniči;
iz česar oni svoj dobiček za svoje neizmerno vladoljubje
jemlje. Veča rodovitnost namreč napravi, da se veliki ka-
pitali nabirajo, in ti so sopet temelj, da se pridelovanje po
meri povikša. Tako bi to lahko v neizmerno izpeljali, kar
je neovržno gotovo, da ta narod vedno bogatejši, uni sploh
siromašnejši postaja; ker gospodarsko pridelovanje je tisti
izvir narodnega bogastva, kteri nikoli ne vsalne. Vsaki
mora tedaj skrbeti, da ne gospoduje samo na svojem sejmu,
ampak si prizadeva, da se tudi z drugimi lahko poganja, in
si tudi tuje sejme pridobi. Pitanje je le, ktera so sredstva
in poti? Da se tedaj kmetovanje in obrtna delavnost med
našimi delavci poveča in se obema vrstama pridobitve novejš-
šega napredka v prid obrnejo, je neobhodno potrebno, da se
posebno kmetijske in rokodelske učilnice in za višo omiko
realke na slovenski zemlji napravijo. Gospodarska izobra-
ženost nese svoje moči v neštevilnih žilah od osebe do
osebe, razplodi je od roda do roda, od stana do stana, od
ljudstva do ljudstva, se brez meje povikša, vsaki napredek
v gospodarstvu naredi nove, do sedaj skrite in zvezane
gospodarstvene moči razveže, da občno blago postanejo. Ker
tedaj razširjena in občna gospodarska omika bogastvo neiz-
merno pomnoži, moral bi se duh vneti, mesto da se z zane-
marjenjem izobraženosti zadržuje in veže. Poglejmo v tem
oziru, kar se bogastva in števila ljudstva tiče, od ene strani
Nemško, Angleško, severoamerikanske dežele; od druge
strani Turčijo, Španijo, Meksiko, ali pogledjmo samo na ze-
dinjene države amerikanske, z svojimi 30 milijoni prebival-
cev, ktere so pred 300 leti komaj enemu milionu Indijancev
ubožna domačija bila. Na toti stopnji, kar se bogastva tiče,
smo tudi mi Slovenci, da imamo samo nado v neznani bo-
dočnosti pred seboj, in žalostno skušnjo za seboj! Nikdo ne
more tajiti, da naše kmetovanje in obrtnija se ne razvija tako
naprej kakor to sedanji čas zahteva, ker ima malo kdo med
Slovenci priložnosti v domačih obrtnijskih šolah, v domačem
jeziku za obrtnijstvo, rokodelstvo in kmetovanje pripravljajo
cih nauk se učiti. Trditi pa se mora, da je postava, ktera

*) Kakor sem slišal.

zdaj nad celim gospodarstvom vlada, da se kmetovanje nikoli samo od sebe, ampak skoz napredek obrtniškega življenja razvija, resnična. Slovensko ljudstvo tedaj in pravica tirja in prva naloga deželne odbora je, da Slovencem pred vsim drugim za slovensko kmetijsko in realno šolo skrbi, in to naj bolj v starozgodovinskem mestu Ptuj, na sredi velikega polja, v pričo rodovitnih slovenskih gor, da kakor najprej veliko krivico dobro stori, ktera je nam Slovencem tako dolgo škodila, da se pomaknemo naprej za drugimi izobraženimi narodi in si premožnost, bogastvo zagotovimo, edini porok više omike in svobode.

Bodislav.

Začetek jugoslavjanske akademije.

Dne 28./16. julija je glavni zbor jugoslova nske akademije.

Pripravlja se k temu slavnemu dnevu jugoslavjanskega duha in rodoljubja, mislimo veselo dolžnost izpolniti, ako razložimo avstrijskim Slavanom, kako se je ta akademija začela, ker smo globoko prepričani, da se bode celi slavjanski svet vstanovljenju tega zavoda jako veselil.

Rojstni dan jugoslavjanske akademije je 10. december 1860. Tega dne namreč se je n. v. odpis na bana Sokčevića od 5. dec. 1860 v banalskem zboru oznanil, s katerim se je 1. hrvaško-srbski jezik kot diplomatičen za celo javno življenje v trojneodini kraljevini spet vpeljal. 2. vstanovljenje posebne dvorne kancelije v Beču za vse politične, sodniške in naučne posle naznanilo. 3. oživiljenje komitatov in imenovanje nadžupanov obljubilo in 4. se zapovedalo, da tudi Dalmacija svoje zastopnike v ravno zbrani banalski zbor pošlje, da bi se sporazumeli z drugimi člani tega zbora zaradi zedinjenja dežele s sorodnimi kraljevinama.

Na ta n. v. odpis, ki je naznanil politično spreporienje trojedine kraljevine izročijo svetli previsokovredni škof Strosmajer banu list, ki se sme vstanovavni list jugoslavjanske akademije imenovati in se v kratkem takole glasi: „Narodno slovstvo naj več pripomore k napredovanju ljudstva; da bi to zamoglo, mora celi narod delati. To so sprevideli vsi izobraženi narodi starih in novih časov. Stvarili so si tedaj slovstvo, s ktrerega pripomočjo so desegli ono visokost izobraženosti, ktero prejšni in sedajni svet občuduje. O enakem namenu delajo tudi naj izvrstniši sinovi jugoslavjanstva že iz davnega in njih delanje je z združenjem hrvaškega in srbskega slovstva lep sad obrodilo. Pa zraven tega že združenega hrvaško-srbskega slovstva še obstojite dve posebni jugoslavjanski slovitvi, slovenska namreč in bulgarska. Celo jugoslavjanstvo pa vroče želi, skupno slovstvo si pridobiti.

Da se vresniči ta občen namen, je treba, da imajo vse duševno in materialne moči, ktere v jugoslavjanstvu na isti cilj merijo, sredino. Takšna sredina bi bila akademija, v kateri bi se naj imenitnejši glave Hrvatov, Srbov, Slovencev in Bulgarov zedinile in se posvetovale, kako bi se dala jugoslavjanska slovitva združiti. Takšen zavod (institut) pa potrebuje velike denarne pripomoči. Za temelj te jugoslavjanske akademije položim hitro 50.000 fl. in prosim v enem vse premožniše prijatelje jugoslavjanskega slovstva, na akademijo ne pozabiti, kakor jo tudi posebno priporočam našemu prihodnjemu deželnemu zboru. Pred vsem želim, da bi se odbor osnoval, ki bi brž ko brž pravila (statute) tega omenjenega učenega društva napravil. Organizem v obče naj bo, kakoršnega imajo druge akademije, vendar opomnim, da mora jugosl. akademija čisto znanstven značaj obdržati in razširjanje za ljudsko omiko namenjenih knjig se naj prepušča društvu, ki bo skoro se osnovalo. Konečno želim, da bi odbor akademijni sredstva poiskal, po katerih bi se k združenju vseh moči hrvatska matica in zagrebsko zgodovinarsko in arheologično društvo s jugoslavjansko akademijo zedinilo.

Na to zadoni veseli nenehajoči klik banalnega zbora in ta sklene, „naj se k večnemu spominu, kak dolgo slavski narod živi, to velikodušno rodoljubno djanje svetlega previsokovrednega škofa Djakovskega v zapisnik zapiše, in prihodnjemu deželnemu zboru trojedine kraljevine naroči, da v rečeh jugosl. akademije po želji blagodarilnega vstanovnika nadalje postopa.“

Na podlago ravno rečenega sklepa hrvatske banalne konferencije leta 1860 izvoli zagrebački deželni zbor leta

1861 v 9. seji dne 28. aprila dva odbora, enega, da napravi pravila jugosl. akademije, drugega pa, da sprejme jugosl. akademiji darovane denarje in z njimi primerno ravna. Ta zadnji odbor je že prve dni svojega delovanja velik vspeh imel. Podpisalo je za jugosl. akademijo hitro; mesto Zagreb 10.000 fl., grof Jul. Janković 100.000 fl., kardinal Haulik 10.000 fl., srenja Dugoselo 5000 fl., svobodno mesto Koprivnica 1000 fl., grof Juri Jelačić 1000 fl., ban Sokčević 1000 fl., baron Vranicany 10.000 fl., baron Ožegović 5000 fl., baron Prandau 10.000 fl. itd. itd.

V sled vseh teh prineskov je narastlo premoženje jugosl. akademije do današnjega dneva na več ko 300.000 fl., h kateremu celemu znesku je vladika Strosmajer sam pripomogel z blizo 70.000 goldinarji; s tega sledi, da je jugosl. mecen s tem svojim činom „naj večega Ogra“ Szechenyi-a daleč prekosil, kteri je „ogrski akademiji“ svoje dni 50.000 fl. daroval. Škof Strosmajer si je s tem stvarjavnim začetkom spominek „aere perennius“ v kulturni zgodovini jugoslavjanstva postavil.

To jugoslavjansko akademijo so svetli cesar potrdili 7. marce 1863; nje pravila pa še le tekoče leto. 28./16. t. m. tedaj se bode venčal jugosl. duh s prvim občnim zborom jugosl. akademije za znanstvenosti in umetnosti.

(Zukunft.)

Gospodarske stvari.

Trsoznanstvo.

(Dalje.)

Št. 16. Jalovec zeleni, se tudi krhlikovec, rebola, vrbika hrustec, nemško, grüner Kanigl, grüner Kracher, Schmalztraube, lat. virgilia serotina imenuje.

Trs srednji; rožje rdečkasto rjavo, pikasto, s debelimi bunkicami, 3 — 4 palce vsaksebi. Listje podolgasto, svetlo, srednje narezano, ravno, špičasto zobčasto; veruge stranske malo razširjene, peteljna skoraj celo zaprta; močna petlja 3 palce dolga, proti solncu rdeča.

Grozd mal, gost, enojen; recelj kratek.

Jalovec se najde v Slovenskih in nemških vinogradih po Štirskem posamezno nasajen, v cvetu je celo občutljiv in se hitro posmudi, tako da komaj polovico jagod obdrži, daje sicer odviše sladko pa neobstoječe vino, ktero se naj kmalu porabi ali s drugim zmeša, drugače je prazno siratkasto, in ker tedaj ni za vino, ne za zobjanje, ga zatirajmo, in zavolj nerodovitnosti pa se prav imenuje jalovec.

Št. 17. Jalovec beli, weisser Kanigl, Ungeschickte, lat. Eugenia albidia.

Trs srednji; rožje beložolto, z velikimi, volnatimi okami, Listje 8 palcev veliko, tenko, malo narezano; veruge, stranske nekaj razširjene, peteljna večidel zaprta; listje se od prejšnjega naj bolj loči, ker so cape na vse strani zvite, kodrave, in rob nazaj zavrt, zato se lahko pozna.

Doma je na Ogrskem, posebno pri Požunu, za nas nima vrednosti, ker se mraza boji, in je nerodovit, pa še gnije rad.

Št. 18. Pomorančar žolti, weisse Orangentraube, Trs prtljčast; rožje šibko, kostanjevo.

Listje malo, okroglo, kakor pri žlahnini, kratko, kakor s 3. capami, ali na eni strani globokeje narezano, topo in kratkozobčasto; veruge stranske neenako razširjene, pri petlji tesne, potem na koncu odprte. Grozd mal, gost, enojen, klešću podoban, recelj srednji.

Nova, izvrstna, prav rodovitna trta, grozdje posebno za zobjanje, ker so jagode sočne, nenavadno prijetno sladke, prav zrele po pomorančnem cvetu dišavno okusne, le škoda, da grozd in jagode niso debelejšje.

Vinograd dobro kopati, je pol gnojiti.

Leta 1864 sem pušo, kmetijo prav soljeno kupil. Na ti je bila mala krpa vinograda, po domače: dajnsčak-domščak imenovan, jako zapuščen in zanemarjen, k temu še veliko slabih plitvo rastočih trt prav visokih. Iz sedem majbnih grabie dam le dve narediti; k čemu nek toliko praznega prostora? Že leta 1865 v jeseni in skoro skozi celo zimo dajam rovat in delati v ti krpi. Boljših plemen zavkažem vse trte pogrobati prav globoko z dobro podlago; vejnikom, zemljo in gnojem, kolikor je le mogoče bilo, ostale trte pa nisoko rezati, dobro okopati in povrhnje zemlje pristrigati. Kar je pa bilo obsojene trte za izruti, na rod rezati; toda spomla-